

Людмила Колеснік

Інститут української мови НАН України, Київ

Українські замішанці: історія депортації у спогадах діалектоносіїв

Досліджено малознаний в українському мовознавстві об'єкт – говір т. зв. *замішанців*, які зазнали примусового політичного виселення з Польщі у 1940-х рр. та були дисперсно розселені на Покутті. Особливу увагу звернено на ідіолект мовців.

Носії говору в текстах-оповідах вияскравлюють ті соціокультурні умови, у яких вони опинилися через виселення, зберігши свою культуру й говірку. Діалектні тексти оприявнюють різний ступінь вияву діалектних рис у їхньому мовленні: від вільного володіння говіркою до її пасивного розуміння.

Аналіз мовного матеріалу засвідчив збереження основних фонетичних та морфологічних ознак досліджуваного говору, які на сучасному етапі трактуємо як мовні релікти. Нині цей говір став засобом спілкування для вузького кола осіб – нащадків депортованих українців-замішанців.

Ключові слова: говір замішанців, транслокалізована говірка, діалектний текст, мовні релікти.

Про говір замішанців в українському мовознавстві відомо порівняно небагато. Ці українські острівні говірки на території Польщі вперше описано у праці Івана Верхратського *Про говор замішанців* (Верхратський, 1894), він же назвав мешканців цих сіл замішанцями – бо вони ніби „замішалися” між поляками, лемками і надсянцями¹. На підставі зібраного в цих селах матеріалу дослідник зробив висновок, що замішанські говірки є „одміною (підговором) говора лемківського” (Верхратський, 1894, с. 156), із чим погоджуються й інші діалектологи (Зілинський, 1914; Пшепюрська-Овчаренко, 2007; Шевельов, 2002; Гнатюк, 2021). У праці *Проба упорядкування українських говорів* (1914 р.) Іван Зілинський зараховує його до західної групи карпатських говорів за ознакою сталого наголосу (Зілинський, 1914, с. 365).

Цей острівний говір становив неоднорідну систему², охоплював 10 сіл, розташованих на північ від Лемківщини та на захід від Надсяння, між Ряшевом і Коросно на території Польщі. І. Верхратський перелічує їх: „Суть то жителі слідующих сел розсіяних межі вертепами на горбовині в коліні Вислока: Близенька, Гвоздянка, Коростенька, Бонарівка, Опарівка, Ріпник, Петроша Воля, Вілька Братківська, Ванівка і Чорноріки (звиш 6.500 душ)” (Верхратський, 1894, с. 153).

Спостереження вченого видалися доволі точними, їх підтверджують наступні дослідження. Зокрема щодо населення замішанців дослідники зазначали:

Поселення замішанців, з осередком у селі Ванівці (пол. Węglówka) складалося з 7 сіл у Короснянському повіті і села Бонарівка в сусідньому Ряшівському повіті на півночі. Ці села, менші від навколишніх польських, були дещо більші від сіл у Низькому Бескиді, нараховуючи від 300 до 2200 мешканців пересічно по 1000 на село. Загальне населення цієї групи становило близько 8000, з чого 6 500 було замішанцями (Струмінський, 1988, сс. 125–126).

Також краєзнавчі праці містять згадки про замішанців у зв'язку з окресленням території Лемківщини: їх розглядають окремо, хоча й визнають спорідненість із лемками (Струмінський, 1988, сс. 20–87, 125).

¹ Ось як розповідає про своє село один із респондентів: *ў нас ѓе ѓ дуже поѓдѓбних слѓў ѓе і українське і нав'їт' ро'сиїське і 'пол'ске ї словацке / бо неѓдарма нас назѓвайут зам'їшанц'ї / бо нас там биў та'кий ѓак'би ѓостриїў 'серит 'пол'ських с'їл і / бо ми не ѓе прав'диве 'лемке / 'лемке прав'диве то во'ни ѓжили п'їд 'горами* (ОК).

² „Говор Замишанців [...] оказує розмірно велику розмаїтість і одмінність місцевостну” (Верхратський, 1894, с. 154).

Про замішанців як окрему етнографічну групу, що межує з лемками, згадує етнограф Р. Райнфус: „Wioski te oddalone od granic Łemkowszczyzny o 25 km w linii powietrznej otoczone zewsząd elementem polskim [...] zarówno pod względem językowym jak i etnograficznym, nasyczone są w znacznym stopniu wpływami polskimi” (цит. за Лесів, 1997, сс. 20–21).

Носії цього острівного говору зазнали примусового виселення внаслідок угоди про „взаємний обмін населенням”: українського – з території Польщі до УРСР і польського – із території України до Польщі. Упродовж 1944–1946 рр. із Польщі до УРСР було депортовано та навмисне розсіяно по різних частинах України понад 480 тисяч етнічних українців. Нині на території Покуття проживають нащадки виселених осіб у третьому поколінні.

Замішанські говірки не були об'єктом докладної уваги діалектологів на сучасному етапі, хоча вони є важливим джерелом для вивчення переселенських говірок (Гнатюк, 2021, сс. 38–39).

Мета дослідження – описати реліктові мовні риси говору замішанців та осмислити записані діалектні тексти як факти локальної історії.

Джерельною базою дослідження стали записи спонтанного діалектного мовлення носіїв говору, фіксація пісенного фольклору та авторських художніх текстів, здійснені 2018 р.³

Оскільки замішанський говір – явище вузьколокальне, погоджуємося із міркуваннями Любові Фроляк, що нині дедалі частіше зважаємо на ідіолектний зріз говірок, тобто набирає актуальності запис й опрацювання мовлення окремих респондентів (Фроляк, 2002, сс. 206–210). Тому респондентами були мешканці Снятинщини (м. Снятин, с. Горішне Залуччя, с. Княже) – представники старшої вікової генерації (див. Перелік інформантів). Усі – вихідці із села Бонарівка (польське Bonarówka; до операції „Вісла” село в Польщі, у гміні Стрижів Стрижівського повіту Підкарпатського воєводства), за спогадами мешканців, найбільш моногенного серед 10 замішанських сіл, осередку національно-патріотичного руху:

наше 'сеуо 'биуо 'дуже орган 'ізо'вано / там у 'сел'і жи'ї тил'ко 'їе-ден 'пол'ак / а то 'саме укра'їїнц'і / і нас 'биуа і нац'іонал'істична орган'ізац'ія / та 'биуа орган'ізац'ія «ЛУГ» 'така во'їен:о-патр'іотична органи'зац'ія / от і мос'кал'і п'ро то з'нали / но 'али 'жеби зниш'чити то'ту 'нац'ію / бо нас нац'іонал'істи 'биуи сол'ідне / от / то т'реба роз'їед'нати' / 'жеби з'ниш'чити 'нац'ію 'їе два сп'особи / або 'шитки перестр'іл'ати' / або перем'ішати' / роз'їед'нати' таї нас тут при'везли / порос 'іл'у'вали' по 'ц'іл'і області' (ОК).

³ Цифрові записи зберігаються в авторки та в Українському діалектному фонді Інституту української мови НАН України.

Соціокультурний вимір. Необхідною умовою для розуміння мовних процесів, які відбуваються в транслокалізованій говірці, є з'ясування причин транслокалізації, типу розселення носіїв, умов їхньої соціальної та культурної адаптації.

На прикладі переміщення осіб із одного замішанського села – села Бонарівка – можемо робити висновки про цей процес. Його населення становило 168 осіб: *м'ішан'і села були / це т'іл'ки Бонар'іўка мала сто процент'іў україїнц'іў* (МП), *там один пол'ак тик'і буў* (ОК). Лише дуже високий рівень організованості й самоусвідомлення дозволили більшості перегрупуватися й осісти в одному із сіл, що зараз є їхнім осередком. Нині вихідці із села Бонарівка мешкають у різних селах Івано-Франківщини:

ў бага'т'ох селах / найб'іл'ше переселенц'іў ў Гли'боц'і // у селах Граби'єч / Отин'іа / Угорни'єки Гв'іздецький район'і буўшиї / те'пер Коло'миє'киї район'і // Жур'к'іў / Ро'сохач / Вино'град / Соро'ки / Слоб'ідка / Черне'лиц'киї район'і / Черни'лиц'а те'пер Городенк'ієс'киї район'і / значит там Черне'лиц'а / Б'ілка / Дубки / Дубки Сн'атинский район'і // Сн'атин / м'істо Сн'атин / дал'ше Аўгуст'дорф тут йє та'ке / н'імецька колон'іа була / н'імецьке село Аўгуст'дорф / те'пер вулиц'а Гогол'а (ОК).

Установити переміщення населення інших 9 сіл сьогодні видається майже неможливим. Окрім того, ще у складі Польщі всі ці села були більшою чи меншою мірою неоднорідними⁴. Як зазначають мовці, ця неоднорідність мала не лише етнічний, а й політичний характер:

а то пересі'лали і ў Дон'бас і де тик'і там Ва'н'іўку / ў Ва'н'іўц'і там були москво'ф'іле / москво'ф'іле / це во'ни ка'зали шо во'ни руск'і / то йїх пересел'или дес' туд'а ў Ро'с'іїу (ОК); *русского на'праўлен'а / то то'же була та'ка пол'ітика / моск'оўска ше* (МП).

Записані тексти спростовують будь-які намагання видати це виселення як добровільне:

ми ў'перших числах вийїхали'є / коли фронт по'суну'єс'а на й'акихос' сто к'ілометр'іў / а може ї' менше / до нас в'ід'разу при'їшли прест'аїни'ки рад'анскойї в'ладе / з'їбрале з'бори'є і о'бїа'вили / шо ми буд'ем вас пересі'л'ати ў Україїну / а на'шчо / а ч'о'го? шо нам

⁴ „Два села мали помітну польську меншість, одне мало велику польську меншість, а одне мало польську більшість. Загальне населення цієї групи становило 8000, із чого 6500 (81 %) було замішанцями, 2400 (17,5 %) поляками, а 100 (1,5 %) жидами” (Лемківщина, сс. 125–126).

*тут зле? / а це приму^лсово? / н'і це не приму^лсово / але обоу^йас^ково /
но ^лали ^л'уди ше не з^нали шо то з^начит убоу^йас^ково / н'е ми не
по^йїдем ме / ну ди^л'в'іт'с'а / ^лаби ви по^том не жа^л'іли^е ^лпоки шо ми
вас про^си^л'мо / а ^лп^ріде час ви ^лбудете нас про^сити^л' / а ми вас не
^лбудим с^лухати^л' / так ^лсамо йак ви нас не с^лухайіте ти^л'пер (ОК).*

Як відомо, виселення мало відверто політичний характер:

*ну і ше моска^л'і іїх наст^ройували / ^лаби н'їд:ати^л' масла до воз^н'у /
^лаби ми о^хоту наб^рали^л' / ^лаби ^лборше нас за^везли / така пол'^літика
^лбула / ^лаби нас ^лдобре наст^раїшити / ^лаби ми ^лсам'і с'а про^сили /
її^лхати^л' / на Україїну (ОК).*

На теренах України переселенці змушені були самі знаходити помешкання і влаштовувати побут. Мешканців сіл поселяли розсіяно, що мало на меті зруйнувати будь-яку окремішність цієї групи населення і якнайшвидше його асимілювати: *їжеби зниш^л'чити то^т'у нац'їїу / бо нас нац'їона^л'їсти ^лбиїу сол'їдне от / то т^реба розїед^нати^л' (ОК).*

В Україні, попри однакову етнічну й релігійну належність та незначну відмінність у говорі, замішанці пройшли тривалий період адаптації, стикнулися з міжнаціональними непорозуміннями, про що засвідчують їхні розповіді:

*ми йак виї^лхали^л' / то од^разу пол'^лаке зай^л'хале і ^лшитке ха^л'їупи^л
розбе^л'рали (ОК); це рос:ел'^лали ^лї'р'із'н'і ха^л'ти / ^лї ти^л' ха^л'ти^л' кот^л'р'і
^лбули поро^жн'і / бо там ^лжили^л' пол'^лаки / то пол'^лак'її ^лз'в'іт:е
за^брали^л' пої^лхали^л' ^лї Пол'^лш^л'у / а с' Пол'^лш'ї україїну^л'її ^лпрївезли
с'їди ^лїц'ї ха^л'ти^л' по^лсел'ували^л' (ОМ); ми прїї^лхали^л' с'їда / ^лїже тут
ш'е за^с'тали ^лпол'^лку / ну от нам ска^л'зали^л' тут ^лбудеш ^лжи^л'ти / там
^лжила ш'е ^лпол'^лка / ну от а ^лпол'^лка ^лїїхати не ^лхоче до Пол'^лш'ї / ни
так йак нас ^лв'іт:е з^нале / ^лможна ска^л'зати^л' ба^тогом чи но^лжем
чи стр'^лїл'^ла^лни^л'ноїу і так ^лдал'ши а во^н'а ка^л'жи / ^лїа ни ^лхочу ^лїїхати^л
до Пол'^лш'ї і ^лїс'о і не пу^лскала нас до ^лхате / два ^лм'їс'ац'ї ми ^лжи^л'ли
на ^лпрїс^л'п'ї / і ^лї сто^лдол'ї // це не та^л'ка ^лбула убоу^йаз^кова та^л'кії
убоу^йас^ковиї ^лвиїзд йак ми ^лїїхале з' Пол'^лш'ї с'їда а тут во^н'и
соб'ї хот'їле ^лїїхале хот'їле не ^лїїхали^л' (МП).*

Місцеве населення не розуміло до кінця причин депортації, спершу виявляло ворожість і неприйняття:

*ну так ^л'уди ц'їкавили^л'а ^лтоже м'їс^л'цев'ї / хто ц'їкавиїс'а / хто
буї т^рошк'ї розум^н'ішиї тої ц'їкавиїс'а / йак ви там ^лжили йак
тут о / а ^лбагато ^лбуло та^л'ких / шо агре^л'сиїно наст^ройен'ї (МП);
нас посе^л'лили^л' / ну там прїї^лхали / вигрузили з ва^л'гонїї і ід'їт*

*сoб'і по'сeлax / з'нaчит / шy'кaйтe нy ў нac тaм o'днaц'іт' c'і'мeй
пocєлилиc' a ў Жyр'кoв'і / cпo'чaткy нe пpин'і'мaлe / д'вeлиc' a тaм /
пpозe'вaлe'c' a нaм cмep'д'aч'і 'лeмкe / вy'шeв'і і тaк 'дaл'і (OK);
'дoўш'і pокe в'ід'чyтнo 'бyлo шo ц'і / 'нaш'і / м'іc'цeв'і / нe xo'т'іліe
'лeмк'іў / 'дyжe бa'гaтo тa'кoгo 'бyлo! (OM).*

Діалектоносії згадують, що доводилося навіть змінювати прізвиська, підлаштовуючи їх до норм тогочасного правопису: *п'равил'но / ко'лиc' буў Го'лeй / ми п'исалиc' a ў Бoнa'p'іўц'і Го'лeй / a пpий'іxали c'y'дa / c'тaли Го'лeй (МП). Замішанці розділили долю всіх українців: зазнали політичних переслідувань, колективізації, служби в лавах радянської армії, „великого будівництва”:*

'тaтa п'ядa'л'c' a'тим 'pоц'і / мoс'кaл'і зaб'paлиe тaм / 'мaйжe пo'д'вину'ce'я чo'лy'в'іки нy і 'дeйaких ж'і'нoк зaбe'paлиe ў C'л'б'іp нa д'вaц'іт' п'ят' 'pок'іў / 'p'іткo 'кoгo зacy'д'и'ли нa 'дeс'іт 'pок'іў / нo 'дeс'іт 'pок'іў тo 'б'иўa нaй'мeншa 'тaкca / a д'вaйц'іт' п'ят' 'pок'іў / тo 'б'иўa тa'кa cє'peднa 'мeжy 'poc:п'ілoм і тe'м // cпo'чaткy йіx н'і'бe cy'д'или нa poc:т'p'іл / a 'пoтим зaм'і'ни'ли нa д'вaйц'іт'п'ят'і'p'ічнoйy 'кaтopгoйy (OK).

Хоча певною мірою таке неприйняття, відстороненість допомогли замішанцям тривалий час зберігати унікальність своєї говірки та звичаїв: *нaш'і 'pодич'і 'дyжe дoт'pимувалиc' a c'вoйіx / з'нaйітe / 'бyлo тa'кe 'pодич'і нaм нa'гaдувaли / шoб жe'нитиc' a c'вoйіми д'іў'чaтaми (МП). Лише через довший час переселенці заслужили повагу місцевого населення:*

кpитику'вaли 'лeмк'іў шo ў cук'єнкax пpий'іxалe / a 'пoт'ім 'д'иў'йyци ўжe і т'и' c'іл'c'к'і / нy т'и'пep бa'б'и тa'к'і 'xoд'aт' ў cук'єнкax / тo ч'o тo cпo'чaткy cм'і'ятис' a / a 'пoт'ім кoп'і'йyвaтe? / бo пo'бачилe / шo цe йe кyл'тyрн'і 'л'yдe (OM); м'іc'цeв'і 'дyжe xo'т'ілі 'нaш'иx д'іў'чaт' / пapу'п'ки м'іc'цeв'і 'нaшeх д'іў'чaт' 'дyжe xo'т'ілe / a 'xлoпц'і / нy 'дyжe xo'т'ілe 'xлoпц'іў / 'xлoпц'і в'иб'и'paли 'б'іл'шe c'вoйіx д'іў'чaт' / a д'іў'чaтa 'нaш'і 'бyли тaз'д'ин'і / бo 'нaш'иx д'іў'чaт' з 'нaш'иx / з Бoнa'p'іўкe 'дyжe бa'гaтo ў тoй чac cлyж'илo ў пoл'aк'іў / ў Pє'шeв'і ў Ж'иz'нoв'і / нy ў Ж'иz'нoв'і a ў т'ім ў Cтpи'жeв'і / ў пoл'aк'іў / і вo'ни тaм нaў'ч'илиc' a 'зapнo гoтy'вaти / 'кyхн'y тpи'мaти 'зapнo / тo 'бyли тaз'д'ин'і / тo 'бyлe кy'xapки пpек'pacн'і! (МП); і aкy'paтн'і 'дyжe / 'бyли ў п'лaт:ax йaк пpий'іxали c'y'д'иe / ўc'o ў cук'єнкax (OM); і 'бyли 'фaйнo ў'бpaн'і і шo 'фaйн'і / тo 'фaйн'і (OK).

На сучасному етапі важливим для мовців є дослідження, збереження й примноження власної культури. Вихідці із села Бонарівка проявляють згуртованість, відданість малій батьківщині. Идеологом різних заходів став Микола Пилипович Голей – один із інформантів, автор трьох книг про Бонарівку (спогади, поезії, документальний нарис *Нагородою їм став ГУЛАГ* (2020 р.) про репресованих односельців). Важливою є місія М. Голея щодо організації поїздок у Польщу до рідного села⁵:

*ідея була 'моя м'р'їя була / як'шо згадати в'іс'імд'іс'ат'і
дей'яност'і ро'ки / то їа 'нав'ім' не 'думаў вер'татис'а і не 'думаў
'їїхати'є на бат'к'їўшчину / бо їа це не 'думаў / шо та'ке можливо
'бути / абсол'утно // ли'шилас'а 'пам'ятка вели'чезна / їа 'кажу /
шо їа ўже згадаў ўс'о / а 'пол'ка за м'нойу б'їжет і шо це 'д'ейет
шо це 'д'ейет тут / хто та'к'її 'б'їгайе? / їа її 'кажу / їа там
уро'з'они / їа тут ўр'одиўс'а / тут жиў тут ш'іст' 'рок'їў це
прек'расно пам'ятаў / знаў / то не 'може 'бути! / 'кажи як? /
а де ти буў ш'їшд'іс'ат' в'іс'ім 'рок'їў? / шо ни прий'їжаў до нас
до сво'їейі м'іс'ц'евост'і до сво'їейі 'хати'є // но ўна / шо ўна знала
х'їба по'р'адки 'наш'і ра'д'анс'к'і? (МП).*

Значущими подіями для всіх носіїв цієї культури є зустрічі бонарів'ян у м. Івано-Франківську та в с. Глибока. Ось як згадує першу таку зустріч Микола Пилипович: *і 'шитк'і бонар'їў'їани / хто шче 'жив'і / хто шче
'може три'матис'а на 'ногах / то з'їхалис'а 'файн'і / і про'вели час н'їшли
до 'церкви / споч'атку с'лужба 'Божа 'була (МП). До таких культурних за-
ходів долучилися місцеві краєзнавці-ентузіасти: *ў 'мени су'с'ід'тоже / до
'реч'і з пере'селенц'їў бат'ки / таї у нас ў Гор'їшн'ому Залуч'і половину
к'ім'нати'є в'ід:аў створ'иў / бо в'ін сам худ'ожник / али там і 'лемк'їўс'к'ий
ку'ток їе / бонар'їўс'к'ий ку'ток їе і 'вироби / і їо'го кар'тини (ПО).**

Бонарів'яни пропагують себе як спільноту, свою історію, зокрема й історію депортації, творчість відомих вихідців із села для широкого загалу в мережі Facebook на сторінці „Лемківська спільнота села Бонарівка”⁶, і вважають таку роботу особливо важливою для своїх нащадків, адже:

⁵ Перша поїздка відбулася в 2003 році. Відеозаписи з поїздок можна переглянути на авторському YouTube-каналі Миколи Пилиповича Голея. <https://www.youtube.com/@user-ds7gc4q15h/videos>

⁶ Див. <https://www.facebook.com/nastyagolodinska>

*важливо нашчадкам нашим / щоб во́ни зняли с'воє ко́р'ін'а / бо
 дуже прикро / коли л'юдина не зна́є / хто во́на / хто в'ін / з'в'ідки
 в'ін / їа ше добаўл'у / шо нав'іт' мінуло ўже с'ім'їс'ат три
 роки в'ід того нашого переселин'а / а тут / багато ње м'їсцевих
 л'удей / їак'ї ше ни зна́ють / ч'ого ми с'уда приїхали (МП).*

На ступінь збереженості говіркових рис впливає тип мовної поведінки респондентів. Усі респонденти добре володіють українською літературною мовою і виявляють різний ступінь володіння рідною говіркою: використовують більшою чи меншою мірою в побуті і протиставляють її місцевій говірці та літературній мові, напр.:

*їа наро́дилас'а і пот'ім ви́йшла зам'їш за ч'олов'їка / їаки́
 наро́диўс'а ў Бона́р'їўц'ї / так само в'ін з Бона́р'їўк'у / ну / і њого
 мама / це м'ойа свик'руха / во́на по-лемк'їўски говори́ла / так шо ми
 сп'їлкува́лис'а ни раз ў хат'ї також / а найб'їл'ше це їа ўсе їїздила
 ў гост'ї до с'во́їй банк'у / до маминої мамі / а там пост'їїно
 там т'їл'ки по-лемк'їўс'ки бес'їда / і їа змалку так наўчи́лас'а /
 і ме́н'ї дужи по́добалас'а та розмо́ва / так шо їа багато сл'їв
 зна́ю / украї́їнс'ких їак то по-лемк'їўс'ки (ОМ).*

У мовному плані всі діалектоносії перебувають у постійному перемиканні мовних кодів: по-м'їсцевому / по-украї́їнс'к'ї / по-сво́їєму / по-бона́р'їўс'ки / по-на́шому. За нашими спостереженнями, умовно можемо виділити три типи мовної поведінки діалектоносіїв:

- 1) добре володіння говіркою, нечастотний перехід на літературну мову під час розмови: *їа по-сво́їєму д'обре ра́зу / бо м'ойї тест'ї тешча во́ни з Бона́р'їўк'ї / а жи́нка ро́диўс'а ў Сн'а́тин'ї ў сорок'їшест'їм ро́ц'ї / али ми си ў халуп'ї ра́димо (ОК);*
- 2) добре володіння говіркою, але часте перемикання кодів: *зустр'їлис'а шитк'ї бона́р'їўїани / приїемно биўо / фа́їне беш'їдували по сво́їєму / і коли п'їд'їїшоў м'її / м'ойа черга ўз'ати сло́во / дали ме́н'ї сло́во / о / їа си д'умаў / но їа теж'ї буду бес'їдуваў по-бона́р'їўс'к'ї / ви́йшоў на сир'їдину і хоч би сло́во пов'їў по-на́шому / по-сво́їєму / по-бона́р'їўс'к'ї / їа забуў гет'ї шитко по-м'їсцевому / по-украї́їнс'к'ї говориў / пов'їў / а фак'тично тож'ї можна си пу'в'їсти / же ў шитк'ї бес'їдувале по-сво́їєму / по-бона́р'їўс'ки / їа си д'умаў / їа теж'ї їа зна́ю / пре́красне зна́ю с'во́ю мову (МП);*
- 3) уживання говірки лише у відповідних ситуаціях – для вираження гумору, сильних емоцій, почуттів, напр., інформантка розповідає про свого чоловіка: *по-украї́їнс'ки го́воримо / а ўн'ого ў кро́в'ї тик'ї це їи / бо коли понир'їуєт'с'а їак сваритси / то по-сво́їєму так / їа*

ўже ўч'ула / ѡак в'ін ўжш'вайш ц'і сло'ва / то ѡа з'найш / шо в'ін ўже нер'вуйет'с'а (ОМ).

Незважаючи на тип мовної поведінки, усі респонденти вважають необхідним передати говірку дітям і внукам: ѡа і до 'д'ітш 'радш' / бо во'нш ѡ'халш на Глу'боку / там ѡш так 'само шш до'тешер 'рад'ат по-на'шешу / на Глу'бок'і 'коло Отш'н'шш 'шштко до'тешер 'рад'ат так ѡак ў Бона'р'ш'ц'і / ѡак прш'шйдут на Глу'боку / то сш подш'майтш / шо там 'сам'і 'н'шмц'і 'жш'шйтш / не 'будут ѡш розш'м'шш (ОК). Однак констатуємо, що у третьому поколінні замішанці володіють говіркою лише пасивно: ўнш б'ш'ш-менш розш'м'шш / алш во'нш нш з'найштш / нш'раз ѡак ѡа шшс гу'вор'ш ѡшм / а во'нш см'ш'шйтш'с'а / шо це озшачашш / а шо це / во'нш нш з'найштш / та зв'шдкш 'будут' з'натш? / мш 'дома з чоло'в'шком не гово'ршлш по-лем'к'ш'шшш / мш гуво'ршлш з 'д'шм'шш так / ѡак ўс'і ў сш'л'ш по-укра'шшнс'к'ш (ОМ).

Замішанський говір став реліктовим, своєрідною утаємниченою мовою „для своїх”.

Релікти говіркових рис. І. Верхратський зазначав, що „Одміною лемківського говора єсть говор так званих замішанців. Ті русини, окружені мазурами, а почасти замішані між ними, близьать ся бесідою своєю найбільше до лемків, від котрих однакож різнятья подекуди виговором і декотрими другими примітами” (Верхратський, 1894, с. 153)⁷. Окрім того, дослідник наголошував, що кожне обстежене село має локальні мовні особливості: „майже кожде з сел горі наменених має в своїй бесіді щось примітного” (Верхратський, 1894, с. 154). Зокрема вчений указав і на деякі мовні особливості говірки с. Бонарівка, які зафіксовано й у мовленні сучасних інформантів.

У канві діалектного тексту найвиразнішими є фонетичні та граматичні риси говірки.

Із-поміж фонетичних явищ виокремимо такі:

- фіксований наголос на передостанньому складі (парокситонеза) в лексемах та фонетичних словах: 'с'шл'ска 'д'ш'ка, з ц'ш'лош областш, з вешреш'а, прш'шхаш до Сш'ашш'на, 'ншстш'ко'р'шн'а, бш'ш на праш'шцш'ш, ѡа тут прш'швш'к, ѡа 'ншдш нш по'шшду, хоч бш слово 'нов'ш'ш по-на'шешу, брш'шадш'р зв'ш'дшш, прш'шшш преш'шашш'ш'к, мшс'кал'ш заб'рашш, до ш'аш'дшс'ат треш'шого 'року, ш'ш'ш сеш'шшш 'ранш, нш 'бш'шш шчш'штел'а, зо 'сеш'шрош, прш'ш то, на 'ногах. І. Зілінський убачав у парокситонезі наслідок впливу сусідньої польської мови: „чужим впливам треба

⁷ Дослідник зазначає, що матеріал для дослідження зібрано на початку серпня 1891 р. у низці замішанських сіл, серед яких Бонарівка (Верхратський, 1894, с. 156).

також приписати повстане неподвижного наголосу в галицьких і угорських Лемків і Замішанців [...]” (Зілинський, 1914, с. 361); Юрій Шевельов також пояснює усталення місця наголосу на передостанньому складі в лемківських говірках „[...] включно з анклавом у Польщі, на північ від Коросна, що відомий під назвою Замішанці” контактами з польською мовою та східнославацькими говірками (Шевельов, 2002, с. 161);

- відсутність „лемківського” **ы**, тобто нелабіалізованого звуку середнього чи заднього ряду високого підняття: *ми не йе праўдыве* ^ллемке / ^ллемке праўдыве то во^ни ^лжили ^під ^лгорам / на^приклад ^ллемки ^кажут бы^ў / хо^лды^ў бы^ў / та^ки^ї наголос ^лгруби^ї (ОК); ^лруб^о так (МП);
- вимова приголосного **л** як нескладотворчого **й**: ^ллет ^їў на ^крил^ах, ^лби^ўо ^лфайне, ^лко^лрова ^лби^ўа ^лдобра, ^лтреба ^лби^ўо зда^вати^е, ^лби^ўа ^лслужба ^лБожа, ^лсе^ўо ^лби^ўо ^лорганизо^вано, ^лнац^їона^л ^лісти ^лби^ўи ^лсол^їдне, ^лпо^ўовина ^лсела, ^лдо ^лсе^ўа, ^лп^їў ^літра ^лмо^ўока, ^лм^ўодша ^лўнучка, ^лостат^н ^ла ха^ўупа, ^лне^ўадне ^лто^то та ін.; у цій фонетичній рисі Михайло Лесів убачає вплив польської мови на фонетику лемківського говору (Лесів, 1997, с. 56);
- афереза **в**: ^лона ^лни хо^т ^їла ^лж^дати, ^лона ^лм^а ^лот^ру^тила, ^лни ^лс^тигли (встигли), ^лкла^диш (вкладиш ‘вкладка’) ^лто^ї з ^ло^ц ^лінка^ми^е, ^лзале^жа^ўо ^лут (від) ^лучни^їў, ^лот (від) ^лтого ^лзале^жит. Саме це фонетичне явище І. Верхратський уважав локальною ознакою говірки, рисою інтелігентного мовлення, зазначаючи, що „то виговор уважає ся там за одличний, благородний” (Верхратський, 1894, с. 154). Окрім цього, відзначаємо послідовну афезу прийменника **в**: ^лнас ^лли^шили (в) ^лс^покой^ї, ^лмама ^лро^била (в) ^лкол^лгосп^ї, ^лтак ^ї ^лмени (в) ^лдип^лом^ї, ^лтата (в) ^лп^їади^лс^атим ^лро^ц ^ї ^лзаб^лрали^е, ^лгра^ў (в) ^лк^їно^те^латр^ї, ^лдес^ї (в) ^лПе^ремиш^л ^ї, (в) ^лнас ^лбу^ла ^лл^реб^л ^а.
- перехід початкового **в** у **л** (перед дзвінким) і в **х** (перед глухим): ^лл^ражен^а ‘враження’, ^лл^м ^їти ‘уміти’, ^лл^мер^ти ‘умерти’, ^лл^з ^ати ‘узяти’, ^лл^л ^лмени, ^лл^л ^їс^ї, ^лл^чити ‘учити’ та ін.;
- дорсально-палатальна вимова звуків **з**, **ц**, **с**: ^їс^о ^лнахо^лди^ели, ^лнаслу^лхалис^а ^лйого ^лс^н ^їванок, ^лзакри^лвалас^а ^ї ^лшест^ї ^лго^лдин^ї, ^лми ^лму^лс^їли ^лп^їти, ^лКас^лка ^лнази^лвали, ^лш^їнде^лс^ат ^лв^їс^їм ^лрок^ї ^їў, ^їа ^лздиву^лва^їс^а, ^їс^о ^лнахо^лди^ели; аж до переходу в **ш**: ^лбеш^їду^лвали ^лпо-сво^їєму; про цю фонетичну рису згадує Марія Пшеп’юрська-Овчаренко: „ця сильна палаталізація зовсім ідентична з м’якістю польських *ś, ź* і крім нашого говору [надсянського – Л. К.] знана ще діалектам лемків, замішанців” (Пшеп’юрська-Овчаренко, 2007, с. 125);
- м’яке **л**: ^лзо ^лдва ^лк^їл^л ^лметра, ^лна ^лпро^лгу^л ^лку ^лпри^їїхали;

- ствердіння **ц** у кінці слів і у прикметниковому суфіксі **-цьк**: *в'ін н'імиц, з Л'убковец, н'імецка колон'ія, н'імецке село*;
- оглушення: *апсол'утно, р'ітко, бисплатно, обоўйас'ково, серит с'іл, н'іт'ходит, м'ўоти'і класи^е, купити ни м'іх, на поїїсд, д'ц'а поїїсдка, шоп'легиши'було, м'іх в'ідка'затси, паруп'ки м'іс'цев'і тощо*.

У замішанських говірках послідовно збережено грама тичні риси, характерні для інших південно-західних говорів української мови, зокрема й для покутського, а саме:

- відсутність подвоєння приголосних в іменниках с.р. на **-ння**: *ко'р'ін'а, ка'м'ін'а, пере'селін'а, жи'т'а, по'н'ат'а, ў'ражен'а, упраў'л'ін'а, ого'лошен'а, заў'дан'а, вєс'іл'а, нап'раў'лен'а, Над'с'ан'а*;
- словозмінні особливості іменників: форми Д. в. одн. ім. ч. р. із закінченнями **-ови / -єви**: *л'ікареви, сус'ідови, Пет'рови*; О. в. одн. ім. ж. р. із закінченням **-оў**: *з Лесиў, ши'фоў, пол'коў, водоў*; Р. в., З. в. іменників із закінченням **-иў / -іў**: *слези з лоч'іў, купа'д'ітиў*, іменники зі значенням збірності у Р. в. мають форму Н. в.: *їа'і до'д'іти'радиў, п'ят'дєс'ат'л'удє'биўо, з'бераі'д'іти'двох*; М. в. одн. ім. ч. і ж. р. із закінченням **-и**: *на ц'винтари, ў'области^е, на квар'тири*; іменники ч. і ж. р. у формі Н. в. мн. мають закінчення **-є**: *прав'дивє'лемке, шитке'хал'ўупє*;
- закінчення **-ої** у прикметниках ч. і с. р.: *Черн'івецької ун'іверситет, Нововолинск то'їє'шах'тарської'м'істо, м'істо'досит'вєликоїє'биўо, Дрогобицької'Луцької'музичноїє'училищє, ц'іло'їсєло, такої'зерєло*; цю рису І. Верхратський зафіксував як локалізм у кількох замішанських селах, зокрема й у с. Бонарівка (Верхратський, 1894, с. 154);
- усичення кінцевого **-ї** у закінченні прикметників: *Отин'їск'ї, Гв'іздецьк'ї, Горюденк'їус'к'ї, Коломийс'к'ї, Сн'атинс'к'ї район*;
- ствердіння приголосних **з, с, ц** у суфіксах **-зьк-, -ськ-, -цьк-**: *роси'їський, пол'ський, слов'ацький, аўст'р'їський, Видин'їський, л'ікарський, фран'цузський, лемк'їський* та ін.;
- діалектні форми числівників: *їєдин* 'один': *їєдин'вєч'ір, їєден'поц'їлуді, їєдна'робота*; *и'тири* 'чотири': *и'тири'тис'ачі'таздам, и'тири'крєсла*; *дв'їста* 'двісті': *дв'їста'п'ядєс'ат'грам, дв'їста'двац'їт'хат*. Інтервокальний **-ї** у формах числівників: *два'наїц'їт, дв'аїц'їт*, і похідних від них: *дваїц'атип'яті'р'їчноїу'каторгоїу*. У складених назвах діалектоносії уникають відмінювання числівника *тис'ача*: *ше'тис'ач'єривєн', їа'маў'тис'ач'п'ят'дєс'ат'рубл'їў*; або навпаки – *коло'т'рицат'тис'ач'їў'л'удий*;
- енклітичні форми особових (*м'а, м'і, му, т'а, си*) і зворотного займенників у Р. в., Д. в. і З. в.: *в'ін'с'а'м'а'зв'їдуйє, во'на'м'а'ж'дала, ник'ни*

- пуста т'а до хаўти, ни з'найут т'а; м'і ци'танка даўно воро'жила, аж м'і страшно с'тало, м'і дуже при'ємне; по'в'ідат му, му про'фесор пропону'ваў, си нак'ідали на плеч'і, вип'іємо си, ми йак си вип'іем, йа си по'ставиў ш'тири к'ресла, йа си д'умаў, ми си ў хаўуп'і ра'димо.
- Окрім цього, фіксуємо енклітичні форми присвійних (м'і ['мій' – Л. К.] д'ідо биў д'аком) і заперечних займенників (ник ['ніхто' – Л. К.] не при'єме т'а, нич ['нічого' – Л. К.] до нейі не т'агне) та ін.;
- форми вказівних, відносних займенників: *тот / той* 'той': *тот час, тот вот по'в'ідат, тот час с'а поўто'рає / той ди'ректор, той х'ўопец; што / шо* 'що': *што* б'уде с'того л'ену, *што* й'ому с'а подо'байи / *шо* с'а р'оби;
  - суфікси якісних прислівників **-е / -і**: *йа з'найу пре'к'расне, д'іти д'обр'і по-на'шему рад'ат*;
  - творення форм вищого ступеня порівняння прислівників за допомогою суфікса **-ій**: *на два рок'і н'із'н'ій, голо'с'ній рад'*;
  - усічені форми прислівників: *ту* 'тут' – *д'обре ту с'а ч'у'йу, так'і шо с'а ту наро'ди'єли; мо* 'можливо' – *мо по'в'іж*;
  - частотне використання запозиченого прислівника *йуж* (йуш) 'уже': *йуж там биў дубовий хрест, йуж той ор'кестр ни мае та'кого по'питу, йа йуж по'йхаў, там йуш р'обл'а, йак йуш за'чала ш'кола р'обити*;
  - особливості дієвідмінювання, зокрема збереження відсутність епентетичного л: *люб'йу* 'люблю', *ди'й'уси* 'дивлюся', *обро'б'й'ємо* 'обробляємо';
  - енклітичне закінчення **-ам** у 1 ос. одн.: *пам'й'атам, ўс'та'й'ям, л'е'гам*;
  - кінцевий твердий **т** у формі 3 ос. одн. і мн. дієслів теперішнього часу: *косит, сад'ат, са'найут, н'ідгор'тайут, при'ход'ат, з'найут, на'па'да'йут, йід'ат*;
  - стягнення форми дієслів на **-ати** з тематичним **-е** в теперішньому часі: *йак с'а с'н'іват, вона ч'итат*;
  - складені форми дієслів майбутнього часу здебільшого утворено від дієслова **бути** й колишнього дієприкметника минулого часу на **-ль**: *йа те'ж б'уду бес'іду'ваў по бона'р'і'єс'к'і, б'уду пр'ала з л'ену нитки, б'удеш вар'тами'є пл'ам'кава, йак с'а б'уду ж'ениў, шо йа б'уду р'обила з д'ітме?; спорадично зафіксовано форми давноминулого часу: жем б'ила йа б'іду з'нала / б'ила бим с'а не в'ід'ала*.
  - довільна позиція (домінує препозиція) частки **-ся** у зворотних дієсловах: *ро'ди'єс'а ў Сн'а'тин'і, йедин веч'ір с'а прис'мотр'й, купа кавал'ер'й'є с'а кру'тило коло нейі, можу с'а о'же'ни'єти, там с'а по'стро'йувале, захо'т'іли разом с'а шитк'і з'йед'нати, Та'раси'єк с'а чу'ду'є, на л'удий с'а прис'мотр'ити, с'а позн'а'й'ом'й с'сторожем,*

йа с'а бойу, йа с'а по'водеў м'іж д'іў'чатами^е кул'турно, йому с'а не'добри роби, йак йа с'а оже'ни^еў, йа с'а нако'мандуваў, тоб'і с'а д'уже спо'добало, йім зда'йеси, 'Васел' с'а зобраў та ін.

У текстах засвідчено використання форми прийменника *през* 'через' (*през* к'іл'ка л'ат); сполучників *же* 'що', 'жеби 'щоб' (*йа йі пов'іў / же може с'а оже'ни^ети; іш'е са тот ни на'родиў / жеби шитк'ім до'годиў, жеби мала што х'оват и до своєї ск'рин'і, жеби було ч'ути, ходи п'роси / жеби м'і в'ідст'рочку д'али*); часток *тил'ко* (*ти'ко*), *нех* 'нехай' (*тил'ко ваше тут с'а п'равит; нех в'ін тепер пов'іст*), а також не виявлено частки *лем*, притаманної лемківському говорові.

Із синтаксичних особливостей відзначимо опускання прийменників у висловлюваннях на зразок: *хрест сто'їт зил'ізній* (із *труби зал'ізної*), (у) *два рази до'рошче, старшій* (на) *два роки*.

Отже, діалектні тексти засвідчують збереження самотніх рис замішанського говору. Описані фонетичні і граматичні риси виявлено в мовленні респондентів різною мірою, однак це не одиничні явища, вони мають частотні прояви. На сучасному етапі функціонування говору такі давні за походженням мовні риси можемо назвати реліктовими. Діалектні тексти засвідчують низку лінгвальних процесів, які відбувалися в говорі: мовну адаптацію, міждіалектні впливи, динаміку діалектних явищ, а також віддзеркалення соціокультурних аспектів, важливих для дослідження будь-яких транслокалізованих говірок. Записані розповіді є фактами усної локальної історії.

Функціонування говору замішанців упродовж тривалого часу серед порівняно незначної частини населення в межах іншого діалектного оточення спричинило незворотні асимілятивні зміни, тому його фіксація, дослідження та збереження є нагальним завданням для діалектологів.

Перелік інформантів

- МП – Голей Микола Пилипович, 1939 р. н., освіта середня, поет, громадський діяч, мешканець с. Княже Коломийського р-ну Івано-Франківської обл.
ОК – Лиско Олексій Костянтинівич, 1937 р. н., освіта середньо-спеціальна, музикант, мешканець м. Снятин Івано-Франківської обл.
ОМ – Стончак Ольга Михайлівна, 1947 р. н., освіта вища, вчителька математики, мешканка с. Горішне Залуччя Коломийського р-ну Івано-Франківської обл.
ЮО – Оробець Іван Юрійович, 1960 р. н., освіта вища, директор школи, учитель історії, мешканець с. Горішне Залуччя Коломийського р-ну Івано-Франківської обл.

Запис здійснено 22 липня 2018 р. у м. Снятин.

БІБЛІОГРАФІЯ

- Верхратський, І. (1894). Говір замішанців. *Записки Наукового товариства ім. Шевченка*. Т. 3. https://chtyvo.org.ua/authors/Naukove_tovarystvo_imeni_Shevchenka/Zapysky_Tom_003/
- Transliteracija:** Verkhratskyi, I. (1894). Hovir zamishantsiv. *Zapysky Naukovoho tovarystva im. Shevchenka*. Т. 3. https://chtyvo.org.ua/authors/Naukove_tovarystvo_imeni_Shevchenka/Zapysky_Tom_003/
- Гнатюк, М. (2021). *Північнолемківські говірки переселенців: фонологічно-фонетичні особливості* [Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук, Львівський національний університет імені Івана Франка]. https://lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/04/dis_hnatiuk.pdf
- Transliteracija:** Hnatiuk, M. (2021). *Pivnichnolemkivski hovirky pereselentsiv: fonoloho-fonetychni osoblyvosti* [Dysertatsiia na zdobuttia naukovooho stupenia kandydata filolohichnykh nauk [rozprawa doktorska], Lvivskyi natsionalnyi universytet imeni Ivana Franka]. https://lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/04/dis_hnatiuk.pdf
- Струмінський, Б. (Ред.). (1988). Лемківщина. Земля – люди – історія – культура. (Ч. 1). *Записки Наукового товариства ім. Шевченка*, Т. 206.
- Transliteracija:** Struminskyi, B. (Red.). (1988). Lemkivshchyna. Zemlia – liudy – istoriia – kultura. (Ch. 1). *Zapysky Naukovoho tovarystva im. Shevchenka*, Т. 206.
- Лесів, М. (1997). *Українські говірки в Польщі*. Український архів. https://chtyvo.org.ua/authors/Lesiv_Mykhailo/Ukrainski_hovirky_v_Polschi/
- Transliteracija:** Lesiv, M. (1997). *Ukrainski hovirky v Polshchi*. Ukrainskyi arkhiv. https://chtyvo.org.ua/authors/Lesiv_Mykhailo/Ukrainski_hovirky_v_Polschi/
- Зілінський, І. (1914). Проба упорядкування українських говорів. *Записки Наукового товариства ім. Шевченка*. Т. 117–118. https://chtyvo.org.ua/authors/Naukove_tovarystvo_imeni_Shevchenka/Zapysky_Tom_117-118/
- Transliteracija:** Zilynskyi, I. (1914). Proba uporiadkuvannia ukrainskykh hovoriv. *Zapysky Naukovoho tovarystva im. Shevchenka*. Т. 117–118. https://chtyvo.org.ua/authors/Naukove_tovarystvo_imeni_Shevchenka/Zapysky_Tom_117-118/
- Шевельов, Ю. (2002). *Історична фонологія української мови*. АКТА. https://chtyvo.org.ua/authors/Sheveliov_Yurii/Istorychna_fonolohiia_ukrainskoi_movy/
- Transliteracija:** Shevelov, Yu. (2002). *Istorychna fonolohiia ukrainskoi movy*. АКТА. https://chtyvo.org.ua/authors/Sheveliov_Yurii/Istorychna_fonolohiia_ukrainskoi_movy/
- Пшепюрська-Овчаренко, М. (2007). *Мова українців Надсяння*. Перемиський відділ Об'єднання українців у Польщі. https://chtyvo.org.ua/authors/Pshepiurska-Ovcharenko_Mariia/Mova_ukraintsiv_Nadsiannia/
- Transliteracija:** Pshepiurska-Ovcharenko, M. (2007). *Mova ukrainsiv Nadsiannia*. Peremyskyi viddil Ob'iednannia ukrainsiv u Polshchi. https://chtyvo.org.ua/authors/Pshepiurska-Ovcharenko_Mariia/Mova_ukraintsiv_Nadsiannia/

- Фроляк, Л. (2002). Ідіолект як частина говірки. *Лінгвістичні студії*, 10, 206–210.
Transliterationa: Froliak, L. (2002). Idiolekt yak chastyna hovirky. *Linhvistychni studii*, 10, 206–210.

Ukrainian *zamishantsi*: the History of Deportation in the Memoirs of Dialectal Speakers

The research investigates a relatively less-known object in Ukrainian linguistics, the dialect of the so-called *zamishantsi* who underwent forced political exile from Poland in the 1940s and were dispersed in the Pokuttia region. Special attention is given to the idiolect of the speakers.

The speakers of this dialect, as portrayed in narrative texts, highlight the socio-cultural conditions they found themselves in due to exile while retaining their culture and dialect. The dialectal texts exhibit varying degrees of dialectal features in their speech, from fluent use of the dialect to passive understanding. The analysis of linguistic material confirms the preservation of fundamental phonetic and morphological characteristics of the studied dialect, which are now considered linguistic relics. Currently, this dialect serves as a means of communication for a limited circle of individuals, the descendants of the deported Ukrainian *zamishantsi*.

Keywords: dialect of *zamishantsi*, translocalized microdialect, dialectal text, linguistic relics.